

4

EKONOMIYA PANGPULITIKA

PANGBUKAS

Ang ekonomiya pangpulitika kabahin, sa pagkamatuod yabi nga bahin, sang materyalismong istoriko. Ini ang siyensya sang pagtuon sa mga layi sang paghulag sang ekonomiya ukon pangabuhian sang katilingban.

Bilang separado nga patag sang pagtuon, ang ekonomiya pangpulitika nag-umpisa nga magkadagway sadtong ika-17 nga siglo. Apang nag-umpisa nga mag-angkon sang moderno kag siyentipiko nga porma ang ekonomiya pangpulitika sadto lamang sang ika-18 nga siglo. Sa pihak sang dalagku nga pagsulong, ang ekonomiya pangpulitika sadto nalimitahan sang pagpangalaba sa pribado nga pagpanag-iyá kag sistema nga kapitalista. Gani indi man lubos nga mapaathag sang amo nga ekonomiya pangpulitika ang

mga layi sang ekonomiya nga kapitalista, subong man ang iban pa nga sistema sang ekonomiya.

Si Karl Marx ang nagtransporma sa ekonomiya pangpulitika; ginhimo niya ini nga isa ka lubos nga siyentipiko nga patag sang pagtuon. Kumprehensibo kag siyentipiko nga ginsayasat ni Marx ang pasikut-sikot sang mga relasyon sa produksyon kag sang bayluhanay sang mga produkto sa sistema nga kapitalista kag pati man sa mga nauna nga sistema sang ekonomiya. Paagi sini, nadiskubre niya ang mga sikreto sang pag-ulhot, pag-uswag kag indi malikawan nga pagbagsak sang kapitalismo. Kag base sa mga nadiskubre niya nga ini, ang rebolusyong sosyalista nabutang sa malig-on kag siyentipiko nga pundasyon, nangin siyentipiko nga sosyalismo.

Dapat hangpon sang mga Komunista nga Pilipino ang mga teorya sang Marxista nga ekonomiya pangpulitika. Ang mga teorya nga ini kinahanglanon nga ubay sa husto nga paghangup kag pagtuon sa ekonomiya sang katilingban, sa mga sahi kag banggi-anay sang mga sahi. Ginaathag sang mga ini kon paano analisahon ang kabilugan nga balayon kag mga relasyon sang mga sahi sa katilingban nga Pilipino sa subong kag nagligad. Gani ginaathag sang mga ini ang mga materyales nga basehan sang mga rebolusyonaryo nga kawsa kag paghimakas sang sahi nga mamumugon kag mangunguma sa subong , kag ang mga materyales nga basehan sang sosyalista nga palaabuton sang rebolusyong Pilipino.

Ang topiko natunga sa masunod nga 5 ka bahin:

- 1) Topiko nga pagtulun-an sang

ekonomiya pangpulitika;

- 2) Pagpanghimulos nga kapitalista;
- 3) Krisis sang kapitalismo kag ang sosyalismo;
- 4) Pagpanghimulos nga pyudal kag malapyudal sa mga mangunguma kag mamumugon sa uma; kag
- 5) Rebolusyong agraryo kag sosyalista nga transpormasyon sang kaumhan.

A. TOPIKO NGA PAGTULUN-AN SANG EKONOMIYA PANGPULITIKA

1. Ano ang topiko nga pagtulun-an sang ekonomiya pangpulitika?

Ang sentral nga pagtulun-an sang ekonomiya pangpulitika amo ang relasyon sang mga sahi sa produksyon kag bayluhanay sang relasyon sang nagapanghimulos kag ginahimuslan sa kabuhi pang-ekonomiya sang katilingban. Gina-analisa sang ekonomiya pangpulitika kon paano nagatuhaw ang mga partikular nga relasyon nga manughimulos sa tunga sang mga partikular nga sahi, kon paano nga ang mga relasyon nga ini nagakatabo kag nagatalana sa dalagan sang produksyon kag bayluhanay, kag, sa hingapusan, kon paano nga ang mga ini nagakalimunaw kag ginatapos, bunga sang pagsulong sang produksyon kag paghimakas sang mga sahi nga ginahimuslan.

Ang pagtuon sang ekonomiya pangpulitika naga-umpisa sa mga produkto, kag kon paano nga ang mga ini ginatuga kag ginabaylo sa isa kag isa sa katilingban. Apang ang matuod nga ginatun-an kag ginatalupangod sa amo nga pagtuon amo ang mga relasyon sang mga tawo kag mga sahi sa produksyon kag bayluhanay. Ginatun-an, halimbawa, ang mga kagamitan kag mga pamaagi sa pagpanguma, kag kon paano nga ang mga produkto sang kaumhan ginapabaylo sa mga produkto sang kasyudaran: apang ang katuyuan amo nga ihayag ang angtanay sang mga agalon nga mayduta, mangunguma, kapitalista kag mamumugon, angtanay nga nakatago sa likod sang pagtuga kag bayluhanay sang mga produkto.

2. Ano ang pagpanghimulos ?

Ang pagpanghimulos amo ang paggamit sa pagtrabaho sang iban nga waay sang kabaylo. Ini ang sandigan nga kinaiya sang pagpanghimulos nga masalapuan sa tanan nga sistema sang ekonomiya nga natunga sa mga sahi. Sa pagtrabaho sang isa ka tawo sa isa ka tion, nagatuga siya sang produkto nga ang bahin kinahanglan sa iya nga sustento kag ang iban nga bahin diri sobra. Ang pagpanghimulos amo ang pagpatrabaho sang lampas sa kalawigon nga kinahanglanon para tugahon ang pangsustento sa mga nagatrabaho, kag ang pag-angkon sang nagpatrabaho sang sobra nga produkto sang nagatrabaho. Masami, ang kasingkion sang pagpanghimulos nagalab-ot pa sa lebel nga indi lang ang sobra nga produkto ang gina-angkon sang mga nagapanghimulos kundi pati ang bahin sang produkto nga kinahanglanon para sustentuhan ang mga nagatrabaho.

Nagatuhaw ang pagpanghimulos diin man ang isa ka bahin sang katilingban may monopolyo sa

pagpanag-iya sang mga kagamitan sa produksyon, kag kon subong sini, diin man may pribado nga pagpanag-iya sang mga kagamitan sa produksyon--bangud ang natural nga tendensya sang pribado nga pagpanag-iya nagakadto sa konsentrasyon sang propyedad sa kamot sang pila lang. Bangud sa monopolyo nga ini, ang madamo nga waay sang kaugalingon nga kagamitan sa produksyon ukon indi bastante ang kaugalingon nga kagamitan sa produksyon para mabuhi, pwersado nga magtrabaho para sa iban santo sa mga mapanghimulos nga kundisyon nga ginadikta sang mga nagapanag-iya sang propyedad.

3. Ngaa isa ka siyensya nga istoriko ang ekonomiya pangpulitika?

Ang ekonomiya pangpulitika isa ka siyensya nga istoriko. Magkatuhay ang kinaiya sang produksyon kag mga relasyon sang mga sahi sa lain-lain nga sistema sang ekonomiya kag sa lain-lain nga hut-ong sang kasaysayan. Kon amo, magkatuhay ang mga layi sang ekonomiya pangpulitika sa lain-lain nga lugar kag panahon. Padayon nga nagabag-o ang mga halambalanon kag kahimtangan nga ginatubang sang ekonomiya pangpulitika. Kinahanglan ang kongkreto nga pag-analisa sa mga kongkreto nga kundisyon.

Ang kada nagligad nga sistema pang-ekonomiya may mansig tipo ukon porma sang pagpanghimulos base sa mga partikular nga kinaiya sang mga kagamitan sa produksyon kag mga relasyon sa produksyon sang kada isa. Ang kinaiya sang produksyon kag mga kagamitan sa produksyon sa sistema nga kapitalista iban sa sistema nga

pyudal; magkatuhay ang kinaiya sang monopolyo sang burgesyia kag agalon nga pyudal sa mga kagamitan sa produksyon, kag magkatuhay ang tipo o porma sang pagpanghimulos nila. Para tapuson ang isa ka partikular nga tipo ukon porma sang pagpanghimulos, kinahanglan nga tapuson ang gin-ulhutan sini nga partikular nga tipo ukon porma sang pagmonopolisa sa mga kagamitan sa produksyon.

Ang ekonomiya nga sosyalista lubos nga tuhay sa mga nagligad nga sistema pang-ekonomiya bangud indi na ini nakabase sa mga relasyon sang pagpanghimulos. Sandigan ang pagtuhay sang mga layi sang pag-uswag nga ini nga kinahanglan mahakos para masulong ang rebolusyon kag konstruksyo nga sosyalista.

B. KAPITALISTA NGA PAGPANGHIMULOS SA SAHI NGA MAMUMUGON

1. Ano ang mga kahimtangan nga gin- ulhutan sang kapitalista nga pagpanghimulos?

Masunod amo ang mga esensyal nga kahimtangan para sa pag-ulhot sang mga relasyon kag pagpanghimulos nga kapitalista:

a) Nagadominar ang mauswagon nga produksyon sang balaklunon.

Nagadominar ang produksyon para sa merkado, indi na pareho sadto nga para sa kaugalingon nga gamit sang mga nagatrabaho kag sang gamay nga komunidad nga ginapasakupan nila. Dugang pa, madamuan nga ginahimo ang mga balaklunon paagi sa ululupod nga pagtrabaho kag moderno nga pamaagi kag kasangkapan. Gina-angut-angot sang bayluhanay kag tindahan ang malayo nga bahin sang isa ka pungsod kag bisan ang lain-lain nga pungsod.

b) Natipon ang daku nga kapital sa kamot sang pila ka indibidwal (mga kapitalista).

May bastante nga kwarta ang kapitalista para mangapital sa mga makinarya kag iban pa nga kasangkapan, hilaw nga materyales kag kusog-pangabudlay. Ang kapitalista wala nagapartisipar sa produksyon kundi naga-akto nga tagabakal kag tagagamit sang kusog pangabudlay sang iban kag manugbaligya sang produkto sang gintrabaho sang iban. Ang numero uno nga hilikuton sang kapitalista amo ang pagueseguro sa tayuyon kag pinakamadasig nga pagpadaku sang kapital.

k) Waay sang pangabuhian ang daku nga numero sang pumuluyo kundi ang pagbaligya sang ila nga kusog-pangabudlay.

Kinahanglan may bastante nga kusog sang pagtrabaho nga magpaandar sang mga makina. Sa kasaysayan natuman ang kundisyon nga ini paagi sa malaparan nga pagpahalin sang mga mangunguma sa ila nga ulumhan kag pagtuga sang masa nga proletaryo nga lubos nga waay sang ginapanag-iyahan nga kagamitan sa produksyon. Indi mag-andar ang mga pabrika sang kapitalista kon waay sang daku nga numero sang mga tawo nga lubos nga nagasalig sa pagbaligya sang kusog-pangabudlay para mabuhi.

May duha ka punta ang katilingban nga kapitalista. Sa isa ka punta yara ang kapitalista

nga magapanag-iyang sang mga moderno nga kagamitan sa produksyon kag nagabakal sang kusog pangabudlay sang iban para sa pagtuga sang mga produkto nga igabaligya. Sa pihak nga punta naman yara ang mga mamumugon nga kinahanglan nga padayon nga magbaligya sang kusog pangabudlay para mabuhi.

Ang kapitalista nga produksyon sa Pilipinas makit-an sa industriya kag sa malapad nga korporasyon nga talamnan sang mga pananom nga komersyal. Ang mga pangunahon nga industriya nakakonsentrar sa kasyudaran kag ginapanag-iyahan sang daku nga burgesyang komprador kag mga dumuluong nga monopolyo nga kapitalista. May ara man nga mas gagmay nga palatikangan nga kapitalista sang mga pungsudnon ukon nahanunga nga burgesyang. Ang mga kapitalista nga palangumhan naman ginapanag-iyahan sang mga bag-o nga tipo nga agalon nga mayduta kag sang kasosyo nila nga daku nga burgesyang komprador kag dumuluong nga monopolyo nga kapitalista.

Luwang sa mga mamumugon, may daku nga reserba sang hangaway sa pagtrabaho nga ginabug-os sang mga tawo nga waay ukon kulang sang trabaho sa kasyudaran kag kaumhan. Upod diri ang masa sang imol kag manubo nga nahanunga nga mangunguma, adlawan nga mamumugon sa uma kag mala-mamumugon sa baryo kag syudad.

2. Ano ang balaklunon? Ano ang balor sang isa ka balaklunon?

Ang balaklunon amo ang bagay nga:

- a) produkto sang pagtrabaho sang tawo,
- b) nagasabat sa partikular nga

kinahanglanon sang tawo, kag
k) ginatuga para ibaligya ukon
ibaylo sa iban nga bagay.

Sa ekonomiya nga kapitalista, ang mga produkto mga balaklunon, ang manggad sang katilingban nga kapitalista amo ang tuman kadaku nga tinipon nga mga balaklunon.

Gani ang pagtuon sa ekonomiya pangpulitika sang kapitalismo naga-umpisa sa pagtuon sa kinaiya sang balaklunon.

Indi bisan ano nga bagay nga may gamit sa tawo ukon produkto sang pagtrabaho makabig nga balaklunon. Ang hangin malahalon sa tawo apang sa natural nga pagluntad sini indi pwede nga ibaligya ukon ibaylo sa iban nga bagay; gani indi ini balaklunon. Ang palay nga ani sang mangunguma kag ginkaon niya kag sang iya pamilya indi man balaklunon; nangin balaklunon lang ang palay kon ginabaligya ukon ginabaylo sa iban nga produkto.

May duha ka klase sang balor sang balaklunon-
-ang balor sa gamit sini kag ang balor sini sa bayluhanay. Ang balor sa gamit sang balaklunon amo ang balor sini sa pagsabat sa partikular nga kinahanglanon sang tawo. Ang balor sa bayluhanay sang balaklunon amo ang katumbas sini kon ginabaylo sa iban nga produkto.

Kon ginahambalan sa ekonomiya pangpulitika ang balor sang balaklunon, ang ginatumod indi ang gamit sini, kundi ang balor sini sa bayluhanay. Guwa sa pagtuon sang ekonomiya pangpulitika ang halambalanon sa gamit sang balaklunon. Wala na gina-analisa, halimbawa, ang lain-lain nga gamit

para sa lain-lain nga tawo sang isa ka balaklunon, pareho halimbawa kon ang mais pagagamiton bilang patuka, pagkaon sang tawo ukon kabahin sang isa ka dekorasyon. Ang gina-analisa amo ang balor sang balaklunon sa bayluhanay, bangud ini ang basehan sang mga kapitalista para magsulod sa produksyon sang isa ka balaklunon. Ini man ang nagatalana sa dalagan sang bayluhanay sang mga produkto, kag ini man ang ginatulunga sa distribusyon sang mga produkto sang katilingban. Gani ang balor sa bayluhanay ang kalakip sa pagtuon sa produksyon kag sa mga relasyon sang mga tawo sa ekonomiya.

Indi duna sa isa ka bagay ang balor sini. Katilingban ang nagatalana sini kag ang balor sang balaklunon sa bayluhanay ginapamatud-an. Naga-angkon lamang sang balor ang isa ka bagay kon ginagamitan sang pagtrabaho sang tawo agud mangin mapuslanon kag mabaylo sa iban nga balaklunon. Halimbawa, tuman ka malahalon sang hangin apang samtang ara sa duna nga kahimtangan sini, indi ini mahimo nga ibaylo sa iban nga balaklunon. Apang kon pagagamitan na sang pagtrabaho sang tawo, agud halimbawa, maseparar ang oksiheno kag matipon sa tangke naga-angkon na ini sang balor, pwede na nga ibaligya.

Ang balor sang balaklunon amo ang balor sini sa bayluhanay, ang katumbas nga kadamuon sini kon ginabaylo sa iban nga balaklunon. Gani kon ang duha ka gantang nga bugas ginabaylo sa isa ka sando, ang balor sang duha ka gantang nga bugas isa ka sando, kag ang balor sang isa ka sando duha ka gantang nga bugas. Ang balaklunon isa ka bagay nga nagasabat sa isa ka kinahanglanon sang isa ka tawo kag kadungan sini mahimo nga ibaylo sa iban nga bagay.

3. Paano ginatakos ang balor sang isa ka balaklunon?

Ang kadakuon sang balor sang isa ka balaklunon nakabase sa kantidad o kadamuon sang pagtrabaho nga unod sini.

Sa tindahan, ang isa ka balaklunon pwede nga ibaylo sa lain-lain nga balaklunon, suno sa magkatuhay nga katumbas sang pagtrabaho nga unod sang kada isa. Buot silingon, ginakumparar ang lain-lain nga balaklunon base sa isa ka sangkap nga komon sa ila. Kag ang sangkap nga ini amo ang pagtrabaho sang tawo. Gani ang balaklunon nga gingamitan sang mas daku nga kantidad sang pagtrabaho mas mataas ang balor, kag ang balaklunon nga gingamitan sang mas gamay nga kantidad sang pagtrabaho mas gamay man ang balor.

Ang talaksan naman sang pagtrabaho amo ang kalawigon sang pagtrabaho. Mas malawig ang paghuman sa produkto, mas madamo nga pagtrabaho ang kaundan sini, kag mas mataas ang balor sini. Bisan pa man, may lain-lain nga kinaiya ang pagtrabaho. May simple kag may kumplikado. Ang kumplikado nga pagtrabaho pwede nga isalhin sa katumbas nga kadamuon sang simple nga pagtrabaho. Gani kon ang pagtrabaho nga kinahanglan para sa isa ka balaklunon mas kumplikado sang duha ka beses sa pagtrabaho nga kinahanglanon para sa isa pa ka balaklunon, bisan pareho ang kalawigon sang paghuman sa mga ini, doble ang balor sang una sa balor sang ikaduha.

Samtang ginatakos ang balor base sa kalawigon sang pagtuga sa isa ka balaklunon, indi ang

indibidwal nga kapitalista ukon mamumugon ang nagadesisyon sa aktwal nga balor sang balaklunon. Ginatalana sang katilingban ang balor sang balaklunon paagi sa merkado. Ginatakos ini base sa kinaandan nga oras sang pagtrabaho nga kinahanglanon sa pagtuga sang isa ka balaklunon, suno sa kabilugan nga lebel sang kahanasan sang mga mamumugon kag lebel sang ikasarang sang teknolohiya.

Paagi sa tindahan ginapamatud-an kag ginapatud ang balor sang balaklunon. Indi pwede nga magtinamad ang isa ka tagahuman para dayaan ang pagpalawig sang pagtrabaho nga italana niya sa isa ka produkto kag padakuon ang iya nga kita. May kakumpetensya siya nga nagahimo kag nagabaligya sang amo man nga produkto. Kon mas madasig sila nga magtrabaho, mas madamo ang mahimo nila sa sulod sang pareho nga oras, mabaligya nila ini sang mas barato, kag sa ila magakadto ang mga manugbakal.

Halimbawa kon tatlo ka oras ang kinaandan nga kinahanglanon para tahion ang isa ka palda, kag anum ka oras ang ginhinguyang sang manugtahi para diri, ang balor nga ginatalana sang tindahan para sa palda nga gintahi niya sang anum ka oras katumbas sang tatlo ka oras lang sang pagtrabaho.

Ang kinaandan nga oras sang pagtrabaho nga kinahanglan para tugahon ang isa ka balaklunon nakabase sa nalab-ot nga lebel kag kahimtangan sang produksyon sa isa ka natalana nga tion. Halimbawa, kon naka-imbento sang mas mauswag nga makinarya ukon pamaagi sa produksyon sang asin, kag bunga sini nadoble ang ginatuga sa isa ka oras, maganubo sang katunga ang balor sang asin sa

bayluhanay, kon naglapnag kag nangin kinaandan sa bilog nga katilingban ang natungdan nga makinarya ukon pamaagi sang produksyon.

Ginaduso sini ang kada kapitalista nga magpauna-una sa iban nga kapitalista sa paggamit sang mas abanse nga teknolohiya kag pamaagi sa produksyon. Kon ang oras sang pagtrabaho sang produkto sa isa ka pabrika mas malip-ot sangsa kinaandan nga oras sang pagtrabaho nga nagaluntad sa katilingban, may katumbas nga pagdaku ang balor nga makuha nga kabaylo sang produkto sang pagtrabaho sa natungdan nga pabrika. May dugang nga kita ang kapitalista nga nagapanag-iya sang pabrika nga mas abanse kag may buhin naman sa kita sang mga kapitalista nga mas nagakaulihi.

Ang subong sini nga kinaiya sang balor, nga ginatalana base sa kinaandan nga kahimtangan sa bilog nga katilingban sa pihak sang pagkatuhay sang aktwal nga kahimtangan sang mga indibidwal nga palatikangan nga kapitalista, ang ugat sang waay-kaluoy nga kompetisyon nagadominar sa katilingban nga kapitalista.

Ang kabilugan nga balor sang isa ka balaklunon amo ang kabilugan nga isip sang kinaandan nga oras sang pagtrabaho nga kinahanglanon para tugahon ini halin sa umpisa tubtob sa mahuman. Kon kwentahon, kinahanglan nga sumahon ang:

B1 ---> kinaandan
nga oras
sang
pagtrabaho
nga ulihi

nga
ginlakip
sa
produkto

B2 ----> kinaandan
nga oras
sang
pagtrabaho
nga
gingamit
sa pagtuga
sang hilaw
nga
materyales

+B3 ----> bahin sang
kinaandan nga oras
sang pagtrabaho nga
nakatipon sa mga
makinarya,
kasangkapan kag
bilding, nga nagasto
sa pagtuga sang
produkto

BK ----> kabilugan
nga balor
sang
balaklunon
ukon
kabilugan
nga
kinaandan
nga oras

sang
pagtrabaho
nga
kinahangla
n sa
pagtuga
sang
produkto

4. Ano ang presyo sang balaklunon ?

Ang presyo sang balaklunon ang balor sini sa kwarta. Ang paggamit sang kwarta sa pagtakos sang balor kag sa bayluhanay sang mga balaklunon palatandaan nga ang pagbayluhanay sang balaklunon isa na ka lapnagon kag kinaandan nga aktibidad sa katilingban.

Sa kabilugan, ang presyo sang balaklunon nakabase kag nagatiyog sa matuod-tuod nga balor sini. Apang sa masami, mas manubo ukon mas mataas ang presyo sangsa balor bunga sang hulag sang merkado kag sang pagmanipula sang mga monopolista sa merkado.

Sa merkado, kon ang kinahanglanon para sa isa ka balaklunon mas daku sa suplay sini, ang tendensya sang presyo mangin mas mataas sangsa matuod-tuod nga balor. Kag kon ang kinahanglanon naman mas manubo sa suplay, ang tendensya sang presyo mangin mas manubo sangsa matuod-tuod nga balor.

Sa madugay kag madali, makalagas ang produksyon sa kakulangan ukon pagsobra sang suplay sa merkado. Gani kon obserbahan sa malawig nga panahon ang dalagan sang presyo, ang temporaryo

nga pagtaas nagakabawi sang temporaryo nga pagnubo. Ang sumada amo ang pagtalabo sang presyo kag matuod-tuod nga balor. Kag bisan maglain ang presyo, ini nagatiyog gihapon sa matuod-tuod nga balor.

Kon may ara naman nga monopolyo sa produksyon, pagbaligya ukon pagbakal sang isa ka balaklunon, wala nagaluntad ang hilway nga kompetisyon kag ang hilway nga pagtiyog sang kapital kag indi normal ang dalagan sang merkado. Pwede nga artipisyal nga mapadaku ukon mapagamay sang mga monopolista ang suplay kag kinahanglanon sang merkado. Gani, mapataas ukon mapanubo nila ang presyo sang balaklunon suno sa pinakadaku nga ginansya nga makuha nila.

Daku ang impluwensya sa presyo sang pagbuhis kag iban pa nga polisiya sang gobyerno. Pwede nga ang pagbag-o sa presyo bunga sang mga ini magresulta sang paglihis sa matuod-tuod nga balor, halimbawa ang pagbuhis ukon polisiya nga nagapabor sa isa ka industriya ukon produkto kag nagapabug-at naman sa iban. Pwede man nga ang pagbag-o sa presyo indi magbunga sang paglihis sa matuod-tuod nga balor, halimbawa kon pangkabilugan kag balansehanay ang resulta nga pagbag-o sa presyo.

5. Ano ang suhol?

Ang suhol amo ang presyo sang kusog-pangabudlay sang mga mamumugon. Ang kusog-pangabudlay naman amo ang ikasarang nga magtrabaho sa sulod sang isa ka panahon. Ang kinaandan nga kalawigon sang isa ka adlaw nga pagtrabaho sa subong ginatalana sang layi sa walo ka oras. Gani ang isa ka adlaw nga suhol ang kabaylo sang

ikasarang nga magtrabaho sa sulod sang walo ka oras.

Sa sistema nga kapitalista, ang kusog-pangabudlay sang mga mamumugon ginabaligya kag ginabakal bilang balaklunon. Pareho sang iban nga balaklunon, may presyo ini nga ginatawag nga suhol. Sa una nga pagtan-aw, ang pagtrabaho mismo ang ginabakal sang mga kapitalista paagi sa suhol. Apang ang matuod amo nga kusog-pangabudlay ang ginabakal sang suhol.

Pareho sang iban nga balaklunon, ang balor sang kusog-pangabudlay ginatalana sang kadamuon sang pagtrabaho nga kinahanglan para matuga ini. Buot silingon, ang suhol sang mamumugon nakabase sa kantidad sang pagtrabaho nga kinahanglanon para matuga ang ikasarang nga magtrabaho sang mamumugon. Pinakasandigan sa mga kinahanglanon nga dapat sabton ang mga kinahanglanon para mabuhi ang mamumugon kag pamilya niya kag mag-angkon siya sang bastante nga kusog para magtrabaho. Luwas diri, kag depende sa pangkabilugan nga kahimtangan sang produksyon kag katilingban, maisip sa balor sang kusog-pangabudlay ang pagsabat sa mga kinahanglanon para sa paghanas kag edukasyon sang mamumugon, kag para maagum niya kag sang pamilya niya ang ginakabig sang katilingban nga disente nga talaksan sang pagpangabuhi. Ang mga natungdan nga kinahanglanon ang mga rekisito sa pagtuga sang kusog-pangabudlay kag mga basehan sang suhol.

Sa lain-lain nga klase sang trabaho, lain-lain ang kadakuon sang mga kinahanglanon para matuga ang ikasarang nga magtrabaho. Ini bunga sang pagkatuhay sa kalidad sang ikasarang nga ginapangayo sang lain-lain nga klase sang trabaho.

Gani lain-lain man ang suhol sa mga ini.

Ang kinaandan nga suhol ukon ang suhol nga ginabayad sa kusog-pangabudlay sang kinaandan nga mamumugon amo ang minimum nga suhol. Sa Pilipinas, ini ginabase sa pinakaminimo nga mga kinahanglanon para lang padayon nga makatrabaho ang mamumugon kag mabuhi siya kag iya nga pamilya sang isa ka kahig, isa ka tuka. Indi sakup ang tanan niya nga basehan nga kinahanglanon, indi na paghambalan pa ang mga kinahanglanon para sa disente nga pagpangabuhi.

Bangud sa labing atrasado ang ekonomiya nga malapyudal sang Pilipinas, sobra-sobra ang suplay sang kusog-pangabudlay sa kinahanglanon sang industriya, agrikultura kag mga serbisyo. Gani mahimo sang mga kapitalista nga panubun sang husto ang suhol kag ilansang ini sa amo nga kanubun.

6. Ano ang sobra nga balor?

Ang sobra nga balor amo ang partikular nga tipo sang sobra nga produkto nga ginapuga sang kapitalista sa mamumugon.

Bangud ginabakal sang kapitalista ang kusog-pangabudlay sang mamumugon, may kinamatarung ang kapitalista, pareho sang iban nga nakabakal sang balaklunon, nga gamiton ini. Gani may kinamatarung ang kapitalista nga patrabahu-on para sa iya ang mamumugon, gamiton ang kusog-pangabudlay sang mamumugon sa sulod sang panahon nga sakop sang kontrata nga suhulan.

Apang sa pagtrabaho sang mamumugon sa isa ka

adlaw, halimbawa, nagatuga siya sang balor nga mas daku sangsa balor sang iya nga kusog-pangabudlay, mas daku sangsa isa ka adlaw nga suhol niya. Buot silingon, kabahin sang bilog nga adlaw nga pagtrabaho sang mamumugon ang kinahanglanon nga oras sang pagtrabaho para tugahon ang balor sang kusog-pangabudlay, kag kabahin sini ang sobra nga oras sang pagtrabaho nga nagatuga sang sobra nga balor nga ginahugakom sang kapitalista.

Gani sa balaklunon nga ginatuga sang mamumugon, isa ka bahin sang pagtrabaho nga ginalakip diri ang may bayad kag ang isa ka bahin waay. Ang pagtrabaho nga ini, nga waay sang bayad, amo ang sobra nga balor. Ini ang esensya sang pagpanghimulos nga kapitalista.

Para mahibal-an ang kadakuon sang sobra nga balor:

- 1) Kuhaon ang kabilugan nga balor (**KB**) sang produkto sa isa ka panahon (isa ka adlaw, isa ka bulan ukon isa ka tuig).
- 2) Ibuhin diri ang bahin sang balor sang kapital (**BK1**) sa makinarya, mga kasangkapan kag bilding nga nagasto sa pagtuga sang produkto. Ang balor sang kapital sa makinarya, mga kasangkapan kag bilding pahat-pahat nga ginapasa sa balor sang mga produkto nga nagakahuman sa bilog nga kabuhi sang mga kagamitan nga ini.

KB - BK1

- 3) Ibihin sa mabilin sa No. 2 ang balor sang kapital (**BK2**) sa hilaw nga materyales. Ang balor sang hilaw nga materyales kinaandan nga bug-os nga ginapasa sa balor sang human nga produkto. Ang mabilin sa pagbihin nga ini ang dugang nga balor (**DB**) nga tuga sang mamumugon.

$$(KB - BK1) - BK2 = DB$$

Ang mga makinarya, kasangkapan, bilding kag hilaw nga materyales esensyal, kinahanglanon nga kundisyon, sa produksyon sang balaklunon. Apang wala sila nagatuga sang balor; bug-os ukon pahat-pahat nga ginapasa lang nila sa human nga balaklunon ang ano man nga balor nga daan na nga nakatipon sa ila. Solo nga ang pagtrabaho sang tawo ang nagatuga sang balor.

- 4) Sa katapusan, ibuhin sa mabilin sa No. 3 ang balor sang suhol (**BK3**) para makuha ang sobra nga balor (**SB**).

$$DB - BK3 = SB$$

Sa isa ka pagtuon sa industriya sang langis sa Pilipinas, halimbawa, nakita nga sa sulod lang sang 3 minutos nakatuga ang kinaandan nga mamumugon sang balor nga katumbas sang iya nga suhol para sa bilog nga adlaw. Ang 7 oras kag 57 minutos sang isa ka adlaw nga trabaho niya nagatuga na sang sobra nga balor para sa kapitalista. Sa manupaktura naman, sadtong 1975, sa 44 minutos lang matumbasan na sang pagtrabaho sang kinaandan nga mamumugon ang matag-adlaw nga suhol niya.

Bisan ihatag sang kapitalista ang makatarungan nga suhol--ang suhol nga santo sa matuod-tuod nga balor sang kusog-pangabudlay--magaluntad sa gihapon ang iya pagpanghimulos sa mamumugon. Magapadayon ang pagpuga sang sobra nga balor nga tuga sang mga mamumugon tubtob magaluntad ang relasyon nga sulhanay, tubtob nga ang kusog-pangabudlay balaklunon nga ginabakal sang kapitalista santo sa balor sa merkado.

Ang sobra nga balor nga tuga sang mga mamumugon indi tingub nga nagakadto sa kapitalista sa industriya. Ang agalon nga mayduta, bangud sa pagpanag-iyang niya sa duta nga ginagamit sa kapitalista nga talamnan ukon ginatindugan sang planta, nagakuha sang bahin sang sobra nga balor, sa porma sang arkila sa duta. Ang kapitalista sa bangko kag pinansya, bangud sa pagpanag-iyang niya sa kwarta nga ginapautang sa kapitalista sa industriya nagabaton man sang bahin sang sobra nga balor, sa porma sang interes. Ang mabilin sa kapitalista sa industriya amo ang bahin sang sobra nga balor nga ginatawag nga ginansya. Pati ang buhis nga ginasukot sang estado nga burges sa mga kapitalista nagahalin sa sobra nga balor nga tuga

sang mga mamumugon.

Ang arkila sa duta, interes kag ginansya lain-lain nga parte lang sang sobra nga balor nga ginapuga halin sa mga mamumugon. Indi ang duta kag kapital ang nagatuga sang manggad sang mga kapitalista kag agalon nga mayduta, bisan pa ang pagpanag-iya nila sang duta kag kapital nagahatag sa ila sang kinamatarung nga angkunon ang bahin sang produkto sang pagtrabaho sang mga mamumugon.

7. Paano ginatakos ang tantos ukon kasingkion sang pagpanghimulos sa sahi nga mamumugon?

Ginatakos ang tantos ukon kasingkion sang pagpanghimulos sa mamumugon paagi sa pagpa-anggid sa balor nga ginabaton sang mamumugon kag balor nga ginaangkon sang kapitalista. Sa iban nga pulong, ginatakos kon pila ka pisos ang ginakurakot sang kapitalista sa kada piso nga ginasuhol niya sa mamumugon.

Para makwenta ini, kinahanglan nga ianggid ang kadakuon sang sobra nga balor nga ginaangkon sang kapitalista sa kadakuon sang suhol nga ginabaton sang mamumugon. Base sa pagkwenta sang sobra nga balor sa Pamangkot No. 6, ang tantos sang pagpanghimulos:

$SB/BK3 \times 100\% = \% \text{ ukon tantos sang pagpanghimulos.}$

Halimbawa, suno sa isa ka pagtuon sa industriya sang panapton sa Pilipinas, sa kada piso nga suhol sang mamumugon sadtong 1974, ang

kapitalista kinaandan nga makapuga sang P8.13 nga sobra nga balor. Ang tantos sang pagpanghimulos diri 813% ukon $P8.13/P1 \times 100\%$. Sadtong 1960, 116% pa lamang ang kasingkion sang pagpanghimulos sa mga mamumugon sang panapton sa Pilipinas.

Ang tantos sang pagpanghimulos mahimo man nga ipahayag santo sa oras sang pagtrabaho. Buot silingon, ang kinahanglanon nga oras sang pagtrabaho gina-anggid sa sobra nga oras sang pagtrabaho.

Ang pagkwenta sang tantos ukon singkion sang pagpanghimulos amo ang pagtakos kon ano nga bahin sang balor nga gintuga sang mamumugon (DB) ang ginabayaran ukon katumbas sang suhol, kag kon ano nga bahin ang waay sang bayad kag gina-angkon sang kapitalista bilang sobra nga balor.

Ang tantos sang pagpanghimulos lain sa tantos sang ginansya. Sa tantos sang pagpanghimulos, wala ginalakip sa kwenta ang kapital nga nagasto sa mga makinarya kag hilaw nga materyales. Pareho sang ginapaathag sa Pamangkot No. 6, ang mga ini kinahanglanon nga kundisyon sa pagtuga sang sobra nga balor apang produkto sang pagtrabaho sang mamumugon ang sobra nga balor. Sa tantos naman sang ginansya, ang sobra nga balor ginapa-anggid sa bilog nga kapital, sa gastos sa suhol, kag sa makinarya kag hilaw nga materyales.

Ang tantos sang ginansya malahalon sa mga kapitalista para mahibal-an kon diin nga sanga sang pangapital ang pinakamaayo nga pagagamitan sang kapital nila. Sa kwenta nga ini matago sang mga kapitalista ang matuod nga kadakuon sang waay sang bayad nga pagtrabaho nga ginapuga sa mga

mamumugon.

Apang sa mga mamumugon mas malahalón nga hibál-on kag hangpon ang tantos sang pagpanghimulos. Sa tantos nga ini matuod nga makita ang pusisyon sang mga mamumugon sa katilingban nga kapitalista. Indi lamang dapat analisahon sang mga mamumugon ang kaugalingon nga kahimtangan nila kag sang ila nga pamilya. Dapat man nga analisahon ang pusisyon nila kumparar sa burgesya kag bilog nga katilingban, sa partehanay sang produkto sang bilog nga katilingban kag partehanay sang mga pagsulong sa lain-lain nga patag.

8. Paano ginapalala ang pagpanghimulos sa mga mamumugon?

Madamo nga pamaagi ang ginagamit sang mga kapitalista para pasingkion ang pagpanghimulos sa mga mamumugon. Sa Pilipinas, ang pinaka-epektibo nga armas sang mga kapitalista kontra sa mamumugon amo ang tuman ka atrasado nga kahimtangan sang ekonomiya sang pungsod. Sobra-sobra sa kinahanglanon sang industriya kag agrikultura ang suplay sang kusog-pangabudlay. Sa kada tatlo nga may regular nga trabaho, duha naman ang waay ukon kulang sang pangabuhian nga handa nga magdakop sa ano man nga kahigayunan nga makasulod man. Kada tuig, madamo ang nagadugang pa sa mga waay ukon kulang sang trabaho.

Sa sini nga kahimtangan, pabor katama sa mga kapitalista ang merkado sang kusog pangabudlay sa Pilipinas. Mahapos nila nga mahimo, sa bulig sang gubyrno, ang masunod nga mga pamaagi sang pagpasingki sang pagpanghimulos sa mga mamumugon:

- a) Nagatalana sang tuman kanubo nga minimum nga suhol. Ang suhol sang kinaandan nga mamumugon, lakip na ang mga alawans kag iban nga bayad, indi makasustento bisan sa pagkaon nga kinahanglanon para magpabilin nga mapagros ang isa ka kinaandan nga pamilya.
- b) Ginakuha ukon ginabuhinan sang daku ang dugang nga bayad sa obertaym, pagmasakit kag pagtrabaho kon piyesta kag Domingo, subong man ang bakasyon nga may suhol.
- k) Wala ginasunod ang mga layi sa suhol kag minimum nga suhol. Tuman kanubo na gani sang minimum, wala pa ini ginasunod sa madamo nga pabrika. Sa isa ka pagpanayasad sang gubyrerno, 10 porsyento lang sang mga pabrika ang nagatuman sa mga layi sa suhol. Luwas sa mga pagpabaya sini sa pagpatuman sa mga layi sa suhol, ang gubyrerno hungod nga nagahatag sang mga buho para makalusot ang madamo nga kapitalista sa pagsunod sa mga layi sa suhol. Upod diri ang "labor-only contracting", sistema nga aprentis, hayagan nga paglibre sa pagbayad sang alawans kag

dugang nga mga bayad, kag iban pa.

- d) Luwas sa tuman kanubo nga suhol, ginapanubo ang oras sang trabaho ukon nagatalana sang tuman kataas nga kota sang produkto nga dapat mahuman. Kinaandan, ang pagpalawig sa oras sang trabaho ukon tuman kataas nga kota--nga labi pa nga nagapataas sa tantos sang pagpanghimulos kag ginansya kadungan sang labi nga madasig man nga pagkagargas sang ikaayong lawas kag kusog-pangabudlay sang mga mamumugon--nga waay sang kadungan ukon nagakadapat nga pagtaas sang suhol.

- e) Wala ginapataas ang suhol bisan waay untat ang pagtaas sang presyo sang mga balaklunon kag ang galastuhan sang mga mamumugon. Kon pataason man ang suhol, wala nagaka-angay sa pagtaas sang presyo sang mga balaklunon gani padayon nga nagadalus-os ang matuod-tuod nga balor sang suhol.

- g) Sa panahon sang krisis, madamuan nga ginapahalin sa trabaho ang mga mamumugon ukon

indi gani mas ginapanubo pa ang suhol nila. Sa krisis, hungod nga ang tendensya sang suhol magnubo bangud labi nga nagadaku ang suplay sang kusog-pangabudlay kon ikumparar sa kinahanglanon sang merkado. Apang ginahimuslan man sang mga kapitalista ang tendensya nga ini, para panubuon sang husto ang suhol kag labi pa nga padakuon ang ginaangkon nila nga sobra nga balor. Kag kon liwat nga magpagsik naman ang ekonomiya, ginapunggan naman sang mga kapitalista ang pagtaas sang suhol.

Masuma sa duha ang pangunahon nga pamaagi sang pagpasingki sa kapitalista nga pagpanghimulos sa mga mamumugon. Una, ang pagpadaku sang sobra nga balor paagi sa pagpalawig sang adlaw sang pagtrabaho. Ini ang pagtuga sang absoluto nga sobra nga balor. Ikaduha, ang pagpalip-ot sang kinahanglanon nga oras sang pagtrabaho paagi sa mas mauswagon nga makinarya kag pamaagi sang produksyon kag pagpataas sang amo nga produktibidad sang pagtrabaho. Ini ang pagtuga sang relatibo nga sobra nga balor.

Ang una amo ang simple nga paghugakom sang kapitalismo sa daan nga nagaluntad nga pamaagi sang produksyon kag ang ikaduha kaangot sang lubos nga pagkontrol kag pagrebolusyonisa sini sa produksyon. Sa mainuswagon nga pungsod nga kapitalista, nagaluntad kag padayon nga malahalon

ang una nga pamaagi ilabi na sa panahon sang krisis kag sa mga sektor nga manubo ang suhol kag produktibidad, apang mabug-at sa kabilugan ang ikaduha.

Ang una ang talalupangdon nga pamaagi sa atrasado nga malapyudal nga kahimtangan sang Pilipinas. Upod sa mga partikular nga porma sini ang tuman kataas nga kota; pwersahan nga obertaym; pagpatrabaho bisan Domingo kag piyesta upisyal; pagkakas sang bakasyon nga may suhol; pagpalip-ot sang oras sang pahuway para sa pagkaon kag pagkadto sa kasilyas; kag iban pa.

Ang pagpanubo sang suhol sa lebel nga indi hamak nga mas manubo sa matuod-tuod nga balor sang kusog-pangabudlay--bagay nga kinaandan sa Pilipinas--nagapalip-ot man sa oras sang pagtrabaho nga ginagamit para sa pagtuga sang katumbas sang suhol sang mamumugon. Apang paagi lamang sa paglampas sa normal nga dulunan, paglapas sa kinahanglanon nga oras sang pagtrabaho kag pagpiang sa reproduksyon sang kusog-pangabudlay. Ang pagka-lapnagon sini sa Pilipinas palatandaan sang sobra kasakon sa ginansya sang daku nga burgesya nga dumuluong kag lokal. Palatandaan man ini sang kabilugan nga atrasado, malapyudal kag pre-kapitalista nga kahimtangan sang ekonomiya sang pungsod.

Ang pangkabilugan nga tendensya sang mga kapitalista amo nga panubun ang suhol kag padakuon ang sobra nga balor. Ang suhol kag sobra nga balor nagahalin sa isa ka pondo sang balor nga tuga sang mga mamumugon. Gani kon magsaka ang suhol, naganubo ang sobra nga balor. Kon magsaka ang sobra nga balor, kon indi man naganubo ang

aktwal nga suhol nagagamay naman ang porsyento nga makuha sang mamumugon halin sa produkto sang iya nga pagtrabaho.

Samtang nagaluntad ang sistema nga sulhanay, ang suhol igatalana sang merkado kag ang merkado pabor sa mga kapitalista. Apang ang aktwal nga suhol, samtang nga nakabase sa kahimtangan sang merkado, ginatalana sang banggi-anay sang mga kapitalista kag mamumugon. Kon waay, mahuyang ukon makitid ang organisasyon sang mga mamumugon, ang talalupangdon amo ang kumpetisyon sa kubay nila mismo, kag indi ang ululupod nga pag-away sa mga kapitalista. Labi sila nga nagakabiktima sang merkado kag mas hilway sila nga ginahimuslan sang mga kapitalista.

Apang kon malig-on, mabaskog kag malapad ang organisasyon sang mga mamumugon, may armas sila nga maatubang sa kapital. Mapakig-away nila ang kinamatarung nila sa disente nga pagpangabuhi kag pati ang kinamatarung nila sa nagapadaku nga bahin sang produkto sang ila nga kusog-pangabudlay. Magamit nila ang tinipon nga kusog sang ila nga kadamuon kag ang desaysibo nga papel nila sa pag-andar sang industriya para atubangon ang kapitalista sa matag-adlaw nga paghimakas kag pati na ang estado nga kahimbon sa pagpasingki sa pagpanghimulos sa mga mamumugon.

Sa pihak nga bahin, tubtob nga ang paghimakas sang mga mamumugon limitado sa mga halambalanon pang-ekonomiya kag pang-union, ang gina-atake nila amo ang mga epekto kag indi ang pinakaugat sang problema. Mahimo nga mabuhinan ang kalala sang pagpanghimulos sa ila, apang indi sila mahilway sa pagpanghimulos. Gani ang kahublagan sang mga

mamumugon dapat pataason sa lebel nga ginatuyo ang lubos nga paghilway nila, sa lebel sang pagwasak sa sistema nga sulhanay kag mismo sa sistema nga kapitalista.

K. KRISIS SANG KAPITALISMO KAG ANG SOSYALISMO

1. Paano nagakatabo ang kapitalista nga akumulasyon?

Ang ginansya nga ginaangkon sang kapitalista wala niya ginaubos sa personal nga gamit--bisan sa gilayon nga kinahanglanon ukon luho man. Waay man ini gina-ubos sa panibag-o nga pagpasweldo sa mga mamumugon. Kabahin sini, kag sa pagkamatuod nagapadaku kag nagapadaku nga bahin, ginatigana para sa pagdugang kag sa pagpauswag sang mga makinarya, kasangkapan kag iban pa nga kagamitan sa produksyon. Nagapadaku nga nagapadaku nga bahin sang sobra nga balor nga ginatuga sang mamumugon ginagamit sang kapitalista para labi pa nga padakuon ang iya nga kapital. Ang padayon nga pagpadaku sa pondo kag istak sang mga kagamitan sa produksyon nga nakakonsentrar sa kamot sang mga kapitalista amo ang kapitalista nga akumulasyon.

Ang pagpangutang sa bangko isa pa ka malahalon nga pamaagi sang kapitalista agud padasigon ang pagpadaku sang iya nga kapital kag padasigon ang pagpauswag kag pagpapadamo sang iya nga mga kagamitan sa produksyon.

Dala sang kumpetisyon nga nagaluntad sa kapitalista nga katilingban, labing mabaskog ang kinahanglanon nga padayon nga paayuhon sang kada

indibidwal nga kapitalista ang iya nga makinarya kag labi pa nga hugton ang pag-organisa sa produksyon sa iya nga palatikangan. Kinahanglan ini sa iya nga pagpakig-indisanay sa iban nga kapitalista. Sa pagpaayo niya sang makinarya kag organisasyon sa produksyon, ginapadamo niya ang produkto kag ginapalip-ot sangsa sa kinaandan ang oras sang pagtrabaho nga dala sang mga produkto sang iya nga pabrika. Sa subong sini nga pamaagi, ginapadaku niya ang tantos sang iya nga ginansya.

Apang ang pagtinguha sang indibidwal nga mga kapitalista kag palatikangan nga labi pa nga pauswagon ang kaugalingon nga ikasarang sa produksyon labi pa nga nagapasingki sang kompetisyon kag banggianay. Sa indi magdugay makalagas sa relatibo nga abanse nga kapitalista kag palatikangan ang iban pa, kag ang abanse nga teknolohiya mangin kinaandan, bagay nga labi naman nga magatulod sa mga indibidwal nga kapitalista nga mas pauswagon pa ang mansig-kaugalingon nila nga ikasarang. Samtang nagadugay labi nga nagadasig ang kumpetisyon sa pagpaayo sa mga makinarya kag organisasyon, subong man ang akumulasyon sang kapital.

Ang mga kapitalista ginaduso sang paglagas sa nagapadaku nga nagapadaku nga ginansya kag tantos sang ginansya nga padayon nga padakuon ang iya kapital paagi sa pagpaayo sa organisasyon sang produksyon kag makinarya kag iban pa nga kagamitan sa produksyon--ang madasig nga paglapad kag pag-uswag sang produksyon, ang paliwat-liwat nga rebolusyonisasyon sang produksyon, ang madasig nga pagtaas sang lebel sang produktibidad sang pagtrabaho. Samtang nagadasig ang pagpaayo sa mga makinarya, nagapadaku nga nagapadaku ang porsyento

sang kapital nga ginahinguyang sa makinarya kag iban pa nga kagamitan sa produksyon. Mas nagahinay man ang pagtiyog sang kapital. Ang resulta amo ang tendensya sa kapitalismo nga maggamay ang tantos sang ginansya.

Sa pagpasanyog sang organisasyon sang produksyon kag makinarya, ginapadaku sang kapitalista ang produksyon kag ginapanubo ang gasto sa produksyon sang kada binilog sang balaklunon nga ginatuga. Gani, ginapadaku niya ang sobra nga balor nga ginapuga sa mga mamumugon. Ang mas daku nga produksyon sa mas manubo nga gasto sa produksyon kag mas daku nga ginansya magakahulugan sang iya nga dominasyon sa merkado.

Ang mas mga gamay kag mas mahuyang nga kapital nga mas gamay ang produksyon kag mas mataas ang gasto sa produksyon magabaton lamang sang kinaandan, ukon mas gamay nga ginansya nga halos hustohan lamang para imentinar ang daan nga lebel sang produksyon. Ang iban naman nagakaputo kag naga-usmod ang negosyo.

Padayon nga ginaduso sang kapitalista nga kumpetisyon ang kapitalista nga akumulasyon pakadto sa putuk-putukan, samtang ang pagtaas sang lebel sang kapitalista nga akumulasyon labi naman nga nagapasingki sa kapitalista nga kumpetisyon.

2. Ano ang epekto sa mga mamumugon sang kapitalista nga akumulasyon?

Ang kapitalista nga akumulasyon nagapalapad kag nagapauswag sa produksyon sang katilingban. Ang pinakadaku nga kontribusyon sang kapitalismo sa kasaysayan amo ang pagtransporma sang bululagay

kag gagmayan nga produksyon kag simple nga kagamitan sa produksyon sang katilingban nga pyudal pakadto sa konsentrado kag dalagkuan nga produksyon kag gamhanan nga kasangkapan sa produksyon sang moderno nga industriya.

Apang ang mismo mga kapitalista lamang ang lubos nga nagabenepisyo sa kapitalista nga akumulasyon. Para sa mga mamumugon, ang kapitalista nga akumulasyon katumbas sang masingki kag nagapasingki pa nga pagpanghimulos.

Una, ang kapitalista nga akumulasyon nakabase sa pagpuga sang daku nga sobra nga balor halin sa mga mamumugon.

Ikaduha, ang kapitalista nga akumulasyon, ang pagpaayo sa makinarya kag mga pamaagi sa produksyon, nagabunga sang labi nga pagpasingki sang pagtrabaho sang mamumugon. Ginapasingki kon amo ang pagpanghimulos bisan indi palawigon ang adlaw sang pagtrabaho.

Kag ikatatlo, madasig nga ginapakitid sang makinarya ang kinahanglanon sa pagtrabaho sang tawo. Natuga sini ang daku nga reserba nga hangaway sang pagtrabaho para awayon ang pagtaas sang suhol.

Ang makinarya ang pinaka-epektibo nga armas sang kapital batok sa mga mamumugon. Ang pagpauswag sa makinarya armas sang mga kapitalista indi lamang sa pagpakig-kumpitensya sa iban nga kapitalista, kundi sa pagpagamay sang gasto nila sa suhol kag pagpadaku sa sobra nga balor nga ginapuga sa mga mamumugon.

Ang daku nga reserba nga hangaway sang pagtrabaho "sobra nga populasyon", isa ka permanente nga hubon sang mga mamumugon nga sobra sa kinahanglanon sang kapital sa empleyo. Permi nga nakahanda ang hangaway nga ini nga mamobilisa sa panahon sang kapagsik sang negosyo, apang igahaboy nga daw trapo kon mag-abot na ang panahon sang paghinay kag pagbagsak sang negosyo. Samtang nagadaku ang reserba nga hangaway sang pagtrabaho, labi nga paborable para sa mga kapitalista ang merkado sang pagtrabaho kag mas ara sa maayo nga pusisyon sila para panubunon ang suhol ukon pungan ang pagtaas sini. Permi man nga ginapahog sang mga kapitalista ang mga mamumugon nga san-o man pwede sila mangin bahin sang hangaway nga ini. Gani, mas hugot nga ginapasunod ang mga mamumugon sa gusto sang mga kapitalista.

Gani sa kapitalismo, ang makinarya nga pinakamauswagon nga instrumento para mapamag-an ang trabaho nangin pinakamapintas man nga instrumento para hingalitan ang kusog-pangabudlay kag manghukhok sa mga mamumugon. Ang pinakagamhanan nga kasangkapan para palip-uton ang oras sang trabaho nagahigot sa mga mamumugon sa tubtob-buhi nga pagtrabaho para sa benepisyo sang iban. Ang sobra nga kakapoy sang pila nangin katumbas sang kawawad-on sang trabaho sang iban.

3. Paano nagakatabo ang mga krisis sang kapitalismo?

Ang waay untat nga paglagas sa ginansya, ang kapitalista nga akumulasyon kag kapitalista nga kumpetisyon, ang relasyon sang akumulasyon kag kumpetisyon nga nagapasingki sa isa kag isa, nagabunga sang madasig nga paglapad kag pagdaku

sang produksyon sa katilingban.

Apang ang paglapad kag pagdaku sang merkado indi pareho kadasig sang paglapad kag pagdaku sang produksyon. Indi makadungan sa kadasigon sang pagdaku sang produksyon ang kadasigon sang pagdaku sang merkado.

Gani ang natural nga pagakadtuan sang kahimtangan nga ini amo ang pag-usmod sang negosyo kon sobra na katama ang pagbaha sang mga produkto nga indi mabaligya sa merkado. Ini ang krisis sang sobra nga produksyon nga nagabunal sa bilog-bilog nga mga industriya kag sa bug-os nga ekonomiya. Kag bangud duna sa sistema nga kapitalista ang mga ugat sini, pana-panahon nga nagakatabo ang krisis.

Sa panahon sang krisis, barado ang komersyo, naga-awas ang mga produkto sa merkado, maluya na katama ang benta. Nahantal sa dalagku nga kantidad ang mga produkto nga indi mabaligya. Naganubo ang balor sang kwarta, nagakahubas ang pautang, naga-untat ang mga pabrika, sunud-sunod ang pagkaputo, pwersado nga papyerde nga ginabaligya ang mga kagamitan sa produksyon kag mga produkto. Nagakadulaan sang pangabuhian ang mga mamumugon, ginagutom sila kag mga pamilya nila, bangud labi nga nagsobra ang produkto nga ginpatuga sa ila.

Nagalab-ot sang pila ka tuig ang krisis. Madamuan nga ginapatuyangan kag ginasamad ang mga produkto, subong man ang mga pwersa sa produksyon. Tubtob sa madispatsa ang nagatumpok nga balaklunon kag amat-amat nga mag-andar liwat ang produksyon kag merkado.

Kag liwat, amat-amat nga magadasig ang pag-

andar sang produksyon kag bayluhanay. Ang pagtikang mangin padagun-dagon, ang pagdagun-dagon sang industriya mangin pagdalagan, kag ang pagdalagan magakadto sa waay-hawid-hawid nga paindisanay sa produksyon, komersyo, pag-utang kag pagpautang, kag ispekulasyon, nga matapos ang nagasurip nga mga paglukso, magakadto naman sa lulubngan sang panibag-o nga pagbagsak.

Ang pagbaslanay sang mga panahon sang pagbaskog sang negosyo kag mga krisis nangin marka na sang sistema nga kapitalista halin sang makapangibabaw ang moderno kag dalagku nga industriya. Sadtong ika-19 nga siglo, nagaabot ang krisis sa kada 10 tuig mas o menos.

Nagapadayon ang mga krisis sang sobra nga produksyon sa panahon sang imperyalismo. Pinakatalalupangdon nga halimbawa ang Daku nga Depresyon sadtong mga tuig 1930. Halimbawa man ang krisis sadtong umpisa kag hingapusan sang dekada 1980. Sa panahon sang imperyalismo, ginagamit sang mga monopolyo nga kapitalista ang monopolyo nga pusisyon nila sa produksyon, merkado kag pinansya sang bilog nga kalibutan, subong man ang kontrol nila sa estado nga imperyalista, para mag-angkon sang tantos sang ginansya nga mas mataas sa kinaandan kag makalikaw sila sa bunal sang mga krisis paagi sa pagpasa sang kabug-aton sang krisis sa mga atrasado nga pungsod nga kolonyal kag malakolonyal kag sa mga mamumugon kag iban pa nga pumuluyo kag mga indi-monopolyo nga kapitalista sang mga pungsod nga kapitalista. Apang, mahimo man sang mga monopolyo nga kapitalista nga ipaiway ukon buhinan sang daku ang bunal sang krisis sa ila nga negosyo, indi gihapon mapunggan ang pagpanghalit sang mga krisis sang

kapitalismo, nga sa panahon sang kasingkion nagadalasa bisan sa mga negosyo nga monopolyo nga kapitalista. Sa pagkamatuod, ang mga tikang kag padihot sang mga imperyalista nga makalikaw sa krisis nagadulot samtang nagadugay sang mas malapad kag mas madalum nga dislokasyon, kaimulon, kagarukan kag katikuan sa bilog nga kalibutan.

>>>> Dugang nga pagatalakayon ini
kag iban pa nga kaangot nga
halambalanon sa topiko nga
IMPERYALISMO.

Ang mga krisis sang kapitalismo, ang ila nga pagsunson, ang paglapad sang ila nga ginahalitan kag ang pagdaku sang ila nga pagpanghalit, patimaan nga lipas na ang sistema nga kapitalista. Nabayaan na sang mga pwera sa produksyon ang mga kapitalista nga relasyon sa produksyon. Indi pwede nga magpadayon ang paghari sang kapital nga indi pana-panahon nga ginasamad ang mga kagamitan sa produksyon, nga indi pana-panahon nga ginataya ang bilog nga katilingban sa kalakasan kag pagpanghalit sang mga dislokasyon sa ekonomiya, nga indi pana-panahon nga ginapalab-ot sa putuk-putukan ang malala na nga pagkaulipon kag pagkagutom sang sahi nga mamumugon.

4. Ano ang rebolusyong sosyalista?

Sa rebolusyong sosyalista, pagapukanon sang sahi nga mamumugon ang sistema nga kapitalista, pagadulaon ang kadungan sini nga pagpanghimulos, pagpang-ulipon kag mga krisis, kag tayuyon nga pagapauswagon ang produksyon suno sa kinahanglanon sang bilog nga katilingban kag kada indibidwal.

Ginawasak sang sahi nga mamumugon ang makinarya sang estado nga kapitalista kag gina-agaw ang gahum sang estado. Paagi sa gahum sang estado nga sosyalista, pagahimuon nga pagpanag-iya nga publiko ang mga kagamitan sa produksyon nga monopolisado sang mga kapitalista.

Kon mangin pagpanag-iya nga publiko ang mga kagamitan sa produksyon, magatapos ang kabuhi sang mga ini bilang kapital. Sa baylo nga gamiton sa pagbakal sang kusog-pangabudlay kag pagtuga sang balaklunon para mag-ginansya ang mga kapitalista, ang mga kagamitan sa produksyon lubos nga paserbihon sa interes sang katilingban kag mga nagatrabaho. Gani madula man ang mapanghimulos nga relasyon nga sulhanay. Ang mga produkto sang katilingban indi na pagatungaon base sa pribado nga pagpanag-iya kag balor sang kusog-pangabudlay. Sa baylo, pagatungaon ang mga produkto base sa partisipasyon sa pagtrabaho, santo sa prinsipyo nga "magabaton ang kada isa santo sa iya nga natrabaho." Ini ang una nga tikang sa pagdula sang pagpanghimulos sang tawo sa tawo kag sang mga sahi sa katilingban.

Mangin tayuyon kag mas madasig pa ang pag-uswag sang produksyon. Magahilway ang produksyon halin sa mga sablag nga bunga sang pagpuga sang kapital sang sobra nga balor kag kapitalista nga akumulasyon. Bisan ang simple nga pagtalana sang manggad nga sadto ginapatuyangan sang mga kapitalista sa luho kag garbo pakadto sa gamit nga produktibo kag para sa kaayuhan sang madamo daku nga kontribusyon na sa pag-uswag sang produksyon kag katilingban.

Labi pa, mahilway ang produksyon kag

katilingban sa pana-panahon nga mga krisis nga nagaguba sa mga pwersa sa produksyon. Ang pangabuhi sang mga tawo padayon nga maga-ayo, mangin bastante sa mga materyales nga kinahanglanon kag maga-garantiya sa hilway nga pag-uswag kag paggamit sang mga ikasarang sang lawas kag pamensaron. Ang kasulhayan kag kauswagan nga ini ang magaserbe nga pinaka-gamhanan nga pwersa nga magatulod sa tayuyon kag mas madasig pa nga pag-uswag sang produksyon.

Pagadulaon ang dominasyon sang merkado sa produksyon kag ang kadungan sini nga anarkiya sa produksyon. Igalas-i ang planado nga produksyon sa produksyon nga nakahigot sa merkado kag ginansya. Pagaplanuhan ang produksyon, indi base sa kon ano ang mabaligya nga may pinakadaku nga ginansya, kundi base sa kinahanglanon sang bilog nga katilingban kag mga indibidwal. Gani, mangin matalunsay kag mahipid ang paggamit sang mga kagamitan sa produksyon kag sang kusog kag kinaalam sang bilog nga katilingban.

Samtang naga-uswag ang produksyon, madula ang ano man nga basehan para magluntad ang mga hubon sang tawo nga hamulag sa produktibo nga pagtrabaho kag nag-ispesyalisa sa pagdumala samtang ang kadam-an nakahigot sa pagpapatulo sang balhas. Subong man, madula ang mga basehan para magluntad ang sahi nga may monopolyo sa edukasyon kag intelektwal nga pagpamuno. Buot silingon, madula ang ano man nga basehan para matunga pa ang katilingban sa mga sahi.

Sa relasyon sang tawo sa tawo, tapuson ang paghari sang layi nga "mabilin ang mabakod". Ang kabuganaan kag kahilwayan sang pila indi na

kinahanglan nga isandig sa pagdaug-daog kag pagka-ulipon sang iban. Mangin kundisyon sa kaayuhan sang isa ang kaayuhan kag bulig sang iban. Ang mga layi sang mga relasyon sa katilingban nga sadto indi makontrol sang tawo mapangibabawan kag makontrol na nila. Gani, magatuhaw ang kundisyon para sa matuod-tuod nga pagkontrol sang tawo bisan sa mga layi sang naturalisa. Muklat nga bag-uhon sang tawo ang iya nga kaugalingon kag ang kalibutan.

Dungganon nga misyon sang sahi nga mamumugon sa kasaysayan sang bilog nga katawhan nga hilwayon ang kalibutan paagi sa rebolusyon nga sosyalista.

Tubtub subong, ang rebolusyon nga sosyalista sa mga relatibo nga atrasado nga pungsod pa lamang nagadaog. Daku ang epekto sini sa nangin dalagan sang rebolusyon kag sosyalista nga konstruksyon sa mga pungsod nga ini. Ginpamatud-an na sang kalitatibo nga pag-uswag sang produksyon kag kahimtangan sang pumuluyo sa mga pungsod sa diin nagdaog ang sosyalismo ang superyoridad sang sosyalismo sa kapitalismo. Apang marikot ang bangg-ianay sang mga sahi. Nakapangibabaw ang moderno nga rebisyunismo kag nakapanumbalik ang kapitalismo sa mga pungsod nga ini. Ang mga kagamitan sa produksyon liwat nga nangin pribado nga pagpanag-iyay; madasig nga nag-usmod ang pangabuhian sang pumuluyo. Liwat nga naga-atubang sa krisis ang mga pungsod nga ini bilang kabahin sang paglala sang krisis sang kapitalismo sa bilog nga kalibutan.

Ang pagkagaruk kag pagkapugday sang moderno nga rebisyunismo labi nga nagahatag-tum-ok sa kinahanglanon sang sosyalista nga rebolusyon kag

sang pagpadayon sang sosyalista nga rebolusyon pagkatapos mapukan ang gahum sang burgesya.

D. PAGPANGHIMULOS NGA PYUDAL KAG MALAPYUDAL SA MGA MANGUNGUMA KAG MAMUMUGON SA UMA

1. Ano ang mga kahimtangan nga gin- ulhutan sang pyudal nga pagpanghimulos kag relasyon sa produksyon?

Ang mga kahimtangan nga gin-ulhutan sang pyudal nga pagpanghimulos kag relasyon sa produksyon amo ang:

a) Duna nga ekonomiya nga bastante- sa-kaugalingon.

Ang produksyon pangunahon para sa kaugalingon nga gamit kag indi para sa merkado. Ang ani sang mga mangunguma, sa daku nga bahin, nagasabat lang sa kinahanglanon nila, sang ila nga pamilya, kag sang agalon nga mayduta. Kon may ani nga sobra sa kinahanglanon kag sa arkila sa duta, amo lang kag makabaligya sang produkto ang mangunguma. Ang sobra nga produkto nga ginahugakom sang agalon nga mayduta pangunahon nga ginagamit man sini para sa kaugalingon nga pagpatuyang kag luho. Bisan ang mga artisano nga nagatuga sang balaklunon para sa merkado nagasalig sa kaugalingon nga pagpananom, pagsagod sang sapat, pagpanghakot sang kahoy kag panggatong, paghabol,

para masabat ang daku nga bahin sang ila nga kinahanglanon. Gamay lang nga bahin sang produkto ang nangin balaklunon kag ang bayluhanay sa limitado nga sakup lang sang mga lokalidad. Ang gagmay nga komunidad nagakinaugalingon kag nagapangabuhi sang hamulag sa iban.

b) Monopolyo sang pila lang ka agalon nga mayduta sa malapad nga kadutaan.

Duta ang pinaka-malahalon nga kagamitan sa produksyon sa pyudal nga katilingban. Ang malapad nga kadutaan pagpanag-iyang sang pila lang ka agalon nga mayduta kag ang gamay nga bahin ginapanag-iyahan sang mga naga-kinaugalingon ukon nagapang-agsa nga gagmay nga mangunguma. Ang kadutaan sang mga agalon nga mayduta ginapabungkag sa daku nga numero sang mangunguma nga waay ukon kulang sang duta, nga obligado magbayad sang arkila sa duta.

k) Gamay kag separado nga produksyon sang mga mangunguma.

Ang masa nga mangunguma nagasalig sa mga simple nga kagamitan pagpanguma agud bungkagon ang gagmay kag pugtak-pugtak nga parsela sang duta. Ang mga artisano naga-kinaugalingon man sa paghuman sang produkto kag kon may kabulig sila pila lamang. Ang mga kasangkapan sa pagpanguma kag paghuman-sa-kamot ang simple, pila lang kag indi mauswagon, bagay nga hungod nga nagakasanto sa indibidwal nga produksyon. Limitado ang produksyon, kag tuman ka hinay sang pagbag-o sa

mga kagamitan sa produksyon, teknolohiya kag pamaagi sang pagtrabaho.

Ang pagpanghimulos sang agalon nga mayduta sa masa nga mangunguma ang sandigan nga kinaiya sang pyudal nga relasyon sa produksyon.

2. Ano ang malapyudalismo?

Nagaluntad sa sistema nga malapyudal ang relasyon nga kapitalista, apang nagapabilin sa malapad nga kaumhan ang mga pyudal nga relasyon sa produksyon. Ang kapitalista nga sektor nakakonsentrar sa kasyudaran kag makit-an man sa mga kapitalista nga palangumhan sa kaumhan. Nagakadula na ang pyudalismo apang indi pa lubos ang pagpangibabaw sang kapitalismo.

Sa malapyudal nga katilingban ang gahum sang kwarta kag balaklunon nagalab-ot tubtob sa pinakamalayo nga bahin sang kaumhan kag nagakawasak na ang duna nga ekonomiya nga bastante sa kaugalingon, apang nagapadayon pa man ang sandigan nga pyudal nga relasyon sang pagpanghimulos. May daku nga isip sang mamumugon sa uma kag malaproletaryado sa kaumhan nga pwersado nga magbaligya sang kusog pangabudlay bilang pangunahon ukon sekundaryo nga palangitan-an.

May mansig partikularidad ang malapyudalismo sa lain-lain nga pungsod bangud sa lain-lain nga proseso nga gin-agnan sang pagpangibabaw sang kapitalismo sa pyudalismo. Kag sa lain-lain nga hut-ong sang proseso nga ini may mga partikularidad man ang malapyudalismo. Ang pagatalakayon naton amo ang malapyudalismo sa

Pilipinas.

Ang malapyudalismo sa Pilipinas amo ang bunga sang pagsulod kag pagpangibabaw sang imperyalismo nga U.S. sa daan nga pyudal nga katilingban. Ginabag-o sang imperyalismo ang sistemang pyudal suno sa mga kinahanglanon sini sa superginansya, barato nga kusog-pangabudlay, barato nga hilaw nga materyales, merkado sang sobra nga produkto, kag patag sang pagpangapital para sa sobra nga kapital.

Ang duna nga ekonomiya nga bastante-sa-kaugalingon ginasal-ihan sang ekonomiya nga nakabase sa kwarta. Ang nagakinaugalingon nga paghuman-sa-kamot sang mga artisano kag pamilya nga mangunguma ginpabagsak sang kumpetisyo sang imported nga balaklunon kag industriya sa kasyudaran. Ang pagpananom para sa merkado nga dumuluong kag lokal sang mga pananom nga komersyal nagbunga sang ispesyalisasyon sa agrikultura. Ang mga ini, upod ang pagpadaku sa produksyon industriyal para sa merkado nga dumuluong kag lokal, nagtulod sang produksyon para sa baligya-anay, kag nagpalapnag sang papel kag gahum sang kwarta.

Lapnagon ang operasyon sang kapital kag ang gahum sang kwarta. Apang sa malapad nga bahin sang kaumhan, ang kapital ara sa porma sang kapital sa usura kag komersyo. Bisan pa nagapuga sang sobra nga balor halin sa mga mangunguma kag sa gagmay nga agalon nga mayduta--kag sa sini ginatulod sa pagka-bangkrap ang ulihi--ang kapital sa usura kag komersyo indi pa direkta nga nagasulod kag nagaangkon sa proseso sang produksyon. Nagapabilin ang daan nga atrasado nga produksyon kag ang mga

relasyon nga pyudal, bisan pa padayon nga nagadaku ang sobra nga balor nga ginasuyop sang mga usurero kag komersyante.

Waay sang basehan nga industriya nga nagatuga sang basehan nga metal, basehan nga kemikal, kag makinarya. Ang industriya limitado sa pagkuha sang mga hilaw nga materyales pareho sang mineral, metal kag troso, kag sa manupaktura para sa panugod nga pagproseso sang hilaw nga materyales pang-eksport kag para sa asembli kag "repacking" sang mga produkto nga pangkonsumo. Ang mga ini padayon nga nagasalig sa gina-import nga makinarya, hilaw nga materyales kag enerhiya.

Ang sistema nga balaklunon ginapangibabawan sang daku nga burgesya nga komprador. Talalupangdon diri ang pagpangibabaw sang produksyon sang mga pananom pang-eksport pareho sang lubi, tubo, saging, goma, kag iban pa; sang naproseso nga hilaw nga materyales pareho sang langis sang lubi, kalamay, bara sang metal, tablon, kag iban pa; kag mga produkto nga human sa mga "export processing zones" nga nagapanghimulos sa barato nga pagtrabaho sa pungsod. Talalupangdon man diri ang padayon nga pagsalig sa pag-import sang makinarya kag iban pa nga kagamitan sa produksyon, kag mga human nga produkto nga pangkonsumo. Permi sini nga ginapalugdang ang ekonomiya sang pungsod sa depisit sa baligyaanay nga dumuluong kag nagapadaku nga utang pangguwa.

Nagapabilin ang atrasado kag separado nga produksyon sa pihak sang lain-lain nga programa nga pakitang-tawo sang sunud-sunod nga mga papet nga rehimen pareho sang "Green Revolution", irigasyon, kag iban pa. Sa baylo nga matabo ang

redistribusyon sang duta, labi lamang ginpalala sang mga paltik nga reporma sa duta ang monopolyo sa duta sang agalon nga mayduta. Lapnagon pa gihapon ang pangilkil sang arkila sa duta indi lamang sa mga duta nga ginatamnan sang pananom-nga-pagkaon kundi pati sa mga talamnan sang pananom pang-export pareho sang lubi kag tubo. Ang kawawad-on sang duta nagapabilin nga pinakadaku nga palaligban sang pungsod. Ang mga malapyudal nga elemento, ang mga bag-ong tipo nga agalon nga mayduta, ang mga manggaranon nga mangunguma, ang mga usurero-komersyante kag iban pa ginagamhan pa sang pyudalismo sa kaumhan. Ang tendensya nila amo nga gamiton ang sobra nga kita sa pagkalap sang dugang nga duta bangud sa limitado nga oportunidad para sa pagpangapital nga indi-agrikultural.

Dulot sang pagka-ubos sang duta nga mahimo nga pangumhan kag madasig nga konsentrasyon sang duta, nagadaku ang isip sang waay sang duta, madamo nga mangunguma ang nagakapilitan nga magbaligya sang kusog pangabudlay, kag nagadamo ang waay sang pangabuhian.

3. Ang arkila sa duta kag iban pa nga porma sang pyudal nga pagpanghimulos

Ang pagpuga sang tuman kataas nga arkila sa duta ang basehan nga porma sang pyudal nga pagpanghimulos. Ginapabayad sang agalon nga mayduta ang masa nga mangunguma sang arkila sa duta sa porma sang produkto ukon kwarta bilang kabaylo sang kinamatarung nga umhon ang duta nga ginapanag-iyahan niya. Makadikta sang tuman kataas nga arkila sa duta ang agalon nga mayduta bangud

monopolisado nila ang duta.

Lain-lain ang sistema sang pagkulekta sang arkila sa duta, nga nagalab-ot sang 50 tubtob 80 porsyento sang ani. Ang pinakalapnagon amo ang sistema nga partehanay kag ang sistema nga buhisan, arkilahanay ukon aryendo. Sa partehanay, may tersyahan, tinunga, apatan kag iban pa. Sa buhisan, kwarta ang ginabayad nga arkila.

Para mapasaka ang arkila, ang gasto sa pagpanguma ginapasakbat sang agalon nga mayduta sa mga mangunguma. Kon ginasabat man sang agalon nga mayduta ang bahin sang gasto pareho sang gasto sa binhi, abono kag pestisidyo, irigasyon, karabaw ukon makina, kag pangsweldo sa mga mamumugon sa uma, ginadugangan niya ang arkila sa duta, ginapatungan ang presyo sang gasto, ukon ginadaya ang mga mangunguma sa kwentahan. Ang mga mangunguma gina-obliga man nga maghatag sang libre nga serbisyo sa agalon nga mayduta.

Ang arkila sa duta tuhay sa ganansya. Ang ganansya kita sang kapital, samtang ang arkila sa duta ginakolekta nga waay sang pagpangapital. Ang arkila buhis nga pilit ginakuha ukon ginakilkil base lamang sa monopolyo sa kadutaan nga waay sang pagpangapital.

Ang kadutaan sang masa nga mangunguma gin-agaw sang dalagku nga agalon nga mayduta paagi sa kalakasan, paggamit sa reaksyunaryo nga estado ukon pagpaniplang. Mga mangunguma ang nagpauswag sa kadutaan nga ini. Kon mangapital man siya para mag-uswag sang gamay ang duta, ang agalon nga mayduta nagatalana sang dugang nga obligasyon sa mga mangunguma para mabawi ang kapital kag magkita

ini sang sobra-sobra.

Paagi sa pagpauswag sa mga kagamitan sa produksyon, mapadaku sang kapital ang ganansya nga waay ginabuhinan ang balor sang suhol sang mamumugon. Ang arkila sa duta naman mapadaku lang paagi sa pagbuhin sa kinahanglanon nga produkto sang mangunguma, kag pagkaltas sa suhol sang mamumugon sa uma.

Ang arkila sa duta indi kabaylo sang balor sang duta nga nagamit sa produksyon. Ang duta sa natural nga kahimtangan sini waay sang balor. Naga-angkon lang sang balor ang duta kon gingamitan sang pagtrabaho sang tawo para mapauswag, buot silingon, kon gingamitan sang kapital kag gintrabaho sang tawo. Apang may presyo ini sa merkado bangud may duna nga gamit sa tawo, limitado ang kalaparon, kag monopolisado sang mga indibidwal.

Ang monopolyo sa duta, ang arkila sa duta kag ang presyo sang duta, nga lunsay nagasingki ukon nagataas samtang nagadaku ang kinahanglanon sang katilingban, sablag sa pag-uswag sang produksyon bisan sa sistema nga kapitalista. Daku nga bahin sang balor nga ginatuga ang nagakadto sa mga agalon nga mayduta nga waay nagapangapital ukon nagatrabaho.

Ang pyudal nga arkila sa duta tuhay man sa kapitalista nga arkila sa duta. Ang basehan sang una amo ang produksyon nga pyudal, samtang ang basehan sang ikaduha amo ang produksyon nga kapitalista. Ang pyudal nga arkila sa duta ang pangunahon nga porma sang sobra nga produkto sang pyudal nga sistema. Ang kapitalista nga arkila sa

duta naman bahin lang sang sobra nga balor kag ang kadakuon sini ginatalana sang ganansya. Ang pyudal nga arkila napatuhaw sang waay sang pagpangapital, ang kapitalista nga arkila mapatuhaw lang bunga sang paggamit sang kapital sa produksyon.

Usura

Bangud indi bastante ang ginabaton nila nga parte sa ani bisan man lang para sa pagkaon tubtob sa masunod nga tig-alani, ang kinaandan nga mangunguma nga agsador pwersado nga magpangutang sa mga usurero para sa mga gasto sa pag-uma kag bahin sang pangsustento sa mga kinahanglanon sang pamilya. Bisin ang mga nagakinaugalingon nga mangunguma masami mangutang para sa bahin sang gasto sa pagpanguma, kag kon panahon sang kapiguduhon, pati para sa mga kinahanglanon sang pamilya. Ang kinaandan nga ginaprenda sang mga mangunguma sa mga usurero amo ang ila duta ukon ang parte nila sa masunod nga tig-alani.

Bisan diin sa kaumhan, nagaluntad ang lain-lain nga porma sang usura, pareho sang *takalan*, *talinduwa*, *takipan* kag 5-6 (singko por says). Ang interes nagalab-ot sang 100 porsyento sa tatlo ka bulan tubtob 50 porsyento sa isa ka bulan. Ang gubyrno mismo, paagi sa mga programa sa pautang, nagapang-usura.

Ang pagpautang sang agalon nga mayduta sa mangunguma sa tuman ka taas nga interes ukon pyudal nga usura para sa binhi kag iban pa nga gasto sa produksyon isa pa ka pamaagi sang agalon nga mayduta para labi nga mapadaku ang parte sini sa ani ukon ginapuga nga sobra nga produkto halin

sa mangunguma. Kinaandan na ang isa ka gatos ka porsyento kada tig-alani tubtob singkwenta ka porsyento kada bulan nga patong nga interes sa kada pautang sang agalon nga mayduta. Kinaandan nga ginagamit man sang agalon nga mayduta ang pagpang-usura para maagaw ang ulumhan sang mga gagmay nga nagakinaugalingon nga mangunguma. Ang usura malahalon nga kasangkapan sang mga agalon nga mayduta para palaparon pa ang ila kadutaan, pataason ang makuha nga arkila sa duta, kag hugton ang kontrol nila sa mga mangunguma.

Masami man nga papilit nga ginahimo suluguon sang agalon nga mayduta ang agsador ukon pamilya niya. Ginapadul-ong man ang mga mangunguma sang kon ano nga mga "regalo" pareho sang manok, prutas, ulutanon kag panggatong.

Tuman ka singki sang pyudal nga pagpanghimulos sa masa nga mangunguma. Ginapuga sang agalon nga mayduta halin sa imol nga mangunguma indi lamang ang sobra nga produkto kundi pati ang bahin sang produkto sang oras sang pagtrabaho sang ulihi nga kinahanglan para mabuhi sila. Ini ang kabangdanan sang malala nga kapurauton sang minilyon nga mangunguma. Ini man ang pangunahon nga kabangdanan kon ngaa halos waay sang pag-uswag sang pagpanguma sa malapad nga bahin sang kaumhan sa sulod sang tuman kalawig nga panahon. Kag para ipatuman ang subong sini nga nagapasingki nga pagpanghimulos, ang masa nga mangunguma ginapigos kag makahas nga ginakuhaan sang mga kinamatarung pangpulitika.

4. Ano ang mga porma sang pagpanghimulos nga malapyudal sa

kaumhan?

Ang pinakaputuk-putukan nga pagpang-ulipon nga sulhanay sa mga mamumugon sa uma kag imol nga mangunguma, ang komersyante nga usura kag pagpanghimulos, ang tuman ka taas nga pagpaarkila sa mga kasapatan, kagamitan kag makinarya nga pagpanguma kag iban pa lunsay mga porma sang pagpanghimulos nga malapyudal sa kaumhan. Bisan pa talalupangdon na sa mga ini ang papel sang kwarta kag baligyaanay, malapyudal ang mga ini bangud nagahalin kag nagasuporta sa pyudal nga monopolyo sa duta kag pyudal nga pagpanghimulos kag pagpaantus sa masa nga mangunguma kag mamumugon sa uma.

a. Pinakamalala nga pagpang-ulipon nga sulhanay sa mga imol nga mangunguma kag mamumugon sa uma

Ang mas daku nga bahin sang populasyon sa kaumhan ginabug-os sang mga nagasalig sang lubos ukon bahin lang sa pagbaligya sang kaugalingon nga kusog-pangabudlay. Sila ang mga imol nga taga-uma-ang mga mamumugon sa uma nga lubos ukon pangunahon nga nagasalig sa pagbaligya sang ila nga kusog-pangabudlay, kag ang mga imol kag manubo-nga-nahanunga nga mangunguma nga pangunahon nagasalig sa pagbungkag sang duta nga kaugalingon ukon gina-arkilahan apang nagasalig pa gihapon sang daku sa kita sa pagbaligya sang kaugalingon

nga kusog-pangabudlay.

Ang numero nila padayon nga nagakadugangan sang mga nagakinaugalingon nga mangunguma nga nagakadulaan sang duta ukon naga-usmod ang pangabuhian bangud sa direkta nga pagpang-agaw sang duta sang mga agalon nga mayduta, burukrata kag korporasyon sa agrikultura, kag bangud sa labi pa nga pagsingki sang pagpanghimulos sang mga agalon nga mayduta kag komersyante nga usurero.

Tuman kadaku sang sobra nga kusog-pangabudlay sa kaumhan nga indi mahatagan sang empleyo sa industriya kag indi man makakita sang bastante nga empleyo sa agrikultura. Gamay lang ang mga mamumugon sa uma nga may permanente nga empleyo sa dalagku nga talamnan. Ang kadam-an pareho sang mga imol kag manubo-nga-nahanunga nga mangunguma nga ginapa-arkila ang kaugalingon bilang adlawan nga mamumugon sa mga baryo kag pana-panahon nga mamumugon sa dalagku nga palangumhan.

Labi pa nga talalupangdon ang kadakuon sang sobra nga kusog-pangabudlay kon ang daku nga bahin sang kadutaan sa isa ka lugar okupado sang mga permanente nga pananom komersyal, kon ang mga daan nga ulumhan ginahimo nga pastuhan ukon ginasaylo sa mga panggamit nga indi agrikultural, kag, sa tanan nga lugar, kon panahon nga nagahulat sang tig-alani.

Gani sa masami, para makaganar, ang mga nagatrabaho para sa suhol sa kaumhan nagabaton sang lain-lain nga klase sang trabaho sa baryo ukon pana-panahon nga ginabayaan ang ila nga pamilya para magtrabaho sa iban nga baryo, banwa ukon probinsya, kag bisan sa iban nga pungsod.

Bangud sa desperado nga kahimtangan nila, ang mga nagatrabaho para sa suhol sa kaumhan nagakapilitan nga magbaton sang tuman kanubo nga suhol kabaylo sang tuman kabug-at nga trabaho sa tuman kalawig nga oras. Ang adlawan nga suhol nila, bisan pa pangpiyan-piyan-sa-gutom gihapon, mas manubo pa sa minimum nga kinahanglanon nila kag sang ila pamilya. Gani para indi magutom ang ila nga pamilya, nagadalagan sila sa usurero, bagay nga masami magamit sini para labi nga panubun ang suhol nila. Luwas pa diri ang tuman kataas nga interes kag utang-nga-kabalaslan nga kalakip sang pautang.

Kon miserable ang kahimtangan sang mga mamumugon sa industriya, mas miserable pa ang kahimtangan sang mga mamumugon sa uma. Ang ano man nga proteksyon nga ginabaton sang mga mamumugon sa industriya bunga sang mga pang-union nga paghimakas kag pagbalay sang layi kinaandan nga wala ginaagum sang mga mamumugon sa uma. Ang mga ini ginapabudlayan indi lamang sang tuman kanubo nga suhol kag tuman kalawig nga pagtrabaho, kundi pati sang tuman ka mapigsuon nga kahimtangan sa trabaho. Masami, ang trabaho nila basta na lang ginapabug-at ukon ginadugangan sang iban pa nga hilikuton nga direkta guwa na sa sakop sang bayad sa ila. Ano man nga oras pwede sila sipaon sa trabaho. Mapintas nga ginapunggan ang mga kinamatarung nila sa pag-union. Wala sila ginabayaran sang danyos kon maaksidente sa trabaho. Masami pa, ginadaya sila sa kwenta sang kita kag bayranay. Ang mga nagapangayaw sa dalagku nga palangumhan ginapapuyo sa mga puluy-an nga indi nagakabagay sa tawo, kag gina-obligar nga magbakal sa mga tindahan nga nagapatong sang daku

sa presyo sang mga baligya.

Ang pangunahon nga nagabenepisyo sa pagpanghimulos sa mga nagatrabaho para sa suhol sa kaumhan amo ang mga agalon nga mayduta, mga komersyante nga usurero, kag ang dalagku nga kapitalista nga dumuluong kag lokal nga naganegosyo sa eksport sang mga produkto agrikultural, pagbaligya sang mga kagamitan sa pagpanguma, kag direkta nga pagpangapital sa produksyon agrikultural. Ang halos kabilugan sang sobra nga produkto nga tuga sang mga nagatrabaho sa kaumhan ginatunga-tunga nila sa porma sang arkila sa duta, interes kag ganansya.

Ang daan nga tipo sang agalon nga mayduta nagapangilkil sang parte nila sa porma sang pyudal nga arkila sa duta. Ang arkila nga ini produkto sang pagtrabaho indi lang sang mga agsador, kundi pati sang mga ginasuhulan.

Ang bag-ong tipo sang agalon nga mayduta nagabaton sang arkila sa duta kag ginansya. Apang kinaandan nga ang ginakapital nila limitado lang, ang daku nga bahin sang trabaho sa ila nga ulumhan ginagamitan sang kusog-tawo lang, kag ang mas daku nga ginasaligan nila para makakita sang daku amo ang monopolyo sa duta. Gani ang arkila sa duta nga ginabaton nila may kinaiya nga pyudal.

Ang mga kontratista nagatungod sang malahalon nga papel para sa mga agalon nga mayduta kag kapitalista sa dalagku nga palangumhan. Ginaseguro sang mga kontratista ang bastante nga suplay sang barato nga kusog-pangabudlay para sa dalagku nga palangumhan, luwas sa direkta nga pagdumala nila sa mga mamumugon para mapuga ang

pinakadaku nga pagtrabaho halin sa mga ini. Ang kita sang mga kontratista ginabuhin halin sa suhol nga ginabaton sang mga mamumugon halin sa palangumhan. Mga komersyante nga usurero man sila nga nagapautang sa mamumugon kag nagasuplay sang mga kinahanglanon nila kag sang pamilya nila, samtang wala pa ang suhol. Sa masami, sa kwentahan pagkatapos sang isa ka panahon sang pagtrabaho, halos waay ukon waay gid sang nagakabilin nga kita para sa mga mamumugon sa uma, kundi man may utang pa sila sa kontratista.

Ang manggaranon nga mangunguma nagabakal man sang kusog-pangabudlay sa baryo. Sa masami, ginakumbinasyon nila ini sa pagpautang sang kwarta kag sang mga produkto pangkonsumo, para mapanubo ang suhol kag mapadaku ang ila nga ganansya. Sa baryo, ang manggaranon nga mangunguma ang pangunahon nga nagatiglawas sa pagpanghimulos paagi sa suhol. Bisan nagapanguma man sila, ang manggaranon nga mangunguma nagakita paagi sa pagpanghimulos sa mamumugon sa uma kag imol kag manubo-nga-nahanunga nga mangunguma. Kon kaugalingon nila ang duta, nagabaton sila sang sobra nga produkto sang iban, sa porma sang ganansya kag arkila sa duta. Kon nagapang-agsa, bisan pa ang daku nga bahin sang sobra nga produkto sang mga ginasuhulan nagakadto sa agalon nga mayduta sa porma sang arkila sa duta, bahin sang sobra nga produkto nga ini nagakadto sa manggaranon nga mangunguma sa porma sang ganansya.

Ang mga imol kag nahanunga nga mangunguma naga-utang sa mga usurero para sa kapital kag nagabayad sang arkila sa mga agalon nga mayduta. Bisan pa naga-arkila sila sang kusog-pangabudlay sang iban sa panahon sang tig-talanom kag tig-

alani, wala sila nagabaton sang sobra nga produkto sang iban, ukon kon nagabaton man gamay lang. Sa masami pa gani ginahimuslan man sila bisan nga nagagamit sila sang pagtrabaho sang iban. Ang kabilugan ukon halos kabilugan sang sobra nga produkto nga makuha nila sa mga gina-suhulan nagakadto sa mga agalon nga mayduta sa porma sang arkila kag sa mga usurero sa porma sang interes. Kon ginahimuslan sila, ang bahin sang produkto sang pagtrabaho nila nagakadto sa arkila kag interes. Ang mataas nga nahanunga nga mangunguma nagapakigbahin sa pagpanghimulos sa iban. Ang produkto sang pagtrabaho nila ginabaton nila sang bilog, luwas pa sa bahin sang sobra nga produkto nga ginakuha sa mga gina-suhulan.

**b. Ang komersyante nga usura
kag pagpanghimulos sa
kaumhan**

Ang mga pangunahon nga pamaagi sang komersyante nga pagpanghimulos sa kaumhan amo ang pagpatong sang daku sa presyo sang ginabakal sang mga mangunguma kag ang pagbakal sang mga produkto nila sa tuman kanubo nga presyo. Kinaandan man nga ginalakip sang mga komersyante ang negosyo sa pagpamakal kag pagbaligya kag ang usura. Sa madamo nga lugar, ang mga komersyante nagapauna sa mga mangunguma sang binhi, abono, pestisidyo, iban pa nga gamit sa pagpanguma kag pati kwarta, sa kondisyon nga sa ila ibaligya ang ani sa presyo nga dikta nila.

Pabor katama sa mga komersyante ang kahimtangan sang merkado sa mga lugar nga ang nagaluntad amo ang gagmayan kag bululagay nga

produksyon sang mga mangunguma. Sa panahon sang tig-alani, daku ang suplay sang mga produkto sang mga mangunguma kag nagakapilitan sila nga magbaligya sang barato bangud kinahanglan nila ang kwarta. Kon waay sang magasto ang mga mangunguma, ukon kon panahon sang tig-talanom, nagakita sang daku ang mga komersyante sa pagpautang ukon pagpauna sang pila ka gasto sa produksyon. Sa mga interyor nga lugar, magamit nila ang direkta nga pagkontrol sa suplay kag pagdikta sang presyo.

Sining nagligad nga dekada, ang paglapnag sang mga bag-o nga binhi kag bag-o nga teknolohiya sa pagpanguma nagbunga sang labi pa nga paglala sang pagpanghimulos sang mga usurero kag komersyante. Labi nga nagdaku ang gasto sa pagpanguma, labi nga kinahanglan nga mangutang, kag labi nga naglapad ang operasyon sang mga komersyante sa kaumhan. Samtang nagapabilin ang mataas nga arkila sa duta nga ginahukhok sang mga agalon nga mayduta, mas nagasingki pa sangsa sadto ang pagpanghimulos sang mga komersyante kag usurero.

Ang mga komersyante kag usurero malahalon nga angot sa pagpanghimulos sang imperyalismo kag daku nga burgesya nga lokal sa masa nga mangunguma. Mga ahente sila sa pagbaligya sang tuman kamahal nga mga kagamitan sa pagpanguma kag sa pagbakal sang barato nga hilaw nga materyales pang-agrikultura.

k. Iban pa nga porma sang malapyudal nga pagpanghimulos sa kaumhan

Mga malapyudal nga porma man sang

pagpanghimulos sa kaumhan ang tuman kamahal nga pagpa-arkila sang mga kagamitan, sapat kag makinarya sa pagpanguma.

May mga lugar nga dala sang pinakamalala nga kaimulon, waay sang kaugalingon nga karabaw ang mga imol nga mangunguma, kag nagakapilitan nga mag-arkila sa panahon sang tig-talanom.

May mga lugar man bangud sa kinaiya sang ginatanom, pareho halimbawa sang ulutanon (repolyo, sibuyas, ahos), nagakapilitan nga mag-arkila ang mga mangunguma sang traktora agud madasig nga mahanda ang duta sa pagtanom.

Mataas man ang sukot sa pagpa-arkila sang mga kagamitan kag makinarya nga panguma pareho sang hand-tractor kag thresher.

E. REBOLUSYONG AGRARYO KAG SOSYALISMO SA KAUMHAN

1. Ano ang rebolusyong agraryo?

Ang rebolusyong agraryo amo ang paghimakas sang mga mangunguma kag mamumugon sa uma para pukanon ang pyudal nga gahum sang sahi nga agalon nga mayduta sa kaumhan. Kadungan sang pagpukan sa gahum pangpulitika sang sahi nga agalon nga mayduta, ginawasak sang rebolusyong agraryo ang ila monopolyo sa duta. Sa sini malubad ang problema sa duta sang masa nga mangunguma.

Ang pinakamataas nga katuyuan sang rebolusyog agraryo amo ang pagkumpiska sang duta sang sahi nga agalon nga mayduta kag libre nga pagpanagtag

sini sa masang mangunguma. Alalangay nga pagpanag-iya sang duta ang prinsipyo nga pagasundon sa pagpanagtag sang duta. Ang kapitalista nga palangumhan pagakumpiskahon man kag igapanagtag sang libre sa masa nga mangunguma ukon indi gani pagahimuon nga pagpanag-iya sang demokratiko nga estado sang banwa kon ang pagpanagtag sini makahalit sa produksyon. Pagabungkagon ang monopolyo sa duta sang mga agalon nga mayduta agud mawasak ang pundasyon sang pyudal kag malapyudal nga pagpanghimulos.

Igapatuman ang rebolusyong agraryo sang huluhalintang, suno sa ikasarang kag kusog sang rebolusyonaryo nga kahublagan sang mangunguma kag sang armado nga paghimakas.

Samtang nagatipon pa sang kusog ang kahublagan sang mangunguma kag armado nga paghimakas sa bilog nga pungsod, igasulong ang paghimakas para panubun ang arkila sa duta, pataason ang suhol, dulaon ang usura, kag awayon ang pagpang-abuso sang mga komersyante. Samtang ginapataas ang suhol kag ginabatuan ang pagpanghimulos sang mga usurero kag komersyante, pagaseguruhon nga ang mga nagapangapital nagabaton sang makatarungan nga ganansya, wala nagakahubsan ang lokal nga pautang, kag wala nagakasamad ang komersyo.

Pagapalapnagon ang lain-lain nga porma sang kooperasyon para mabuhinan ang gasto sa produksyon kag mapauswag ang produksyon. Ang mga kooperatiba amo ang kasangkapan man para mabuhinan ang pagpangutang sa mga usurero kag mapakig-away ang makatarungan nga presyo sang mga balaklunon kag mga produkto sang mga mangunguma.

Pagaseguruhon man nga ginasabat pangunahon ang interes sang mga imol nga mangunguma kag mamumugon sa uma, samtang nga nagapakig-isa kag wala nagahalit sa interes sang mga nahanunga nga mangunguma, kag ginanyutralisa ang mga manggaranon nga mangunguma kag indi masyado nga ginahalitan ang interes nila.

Ang kada pagsulong kag ang lubos nga pagdaog, sa ulihi, sang rebolusyong agraryo dapat magpapagsik kag magpauswag sa produksyon sa kaumhan. Ang pagpauswag sa mga pwersa sa produksyon ang basehan nga katuyuan sang rebolusyong agraryo.

2. Ngaa sa kadugayon kinahanglan ang sosyalista nga transpormasyon sang agrikultura?

Ang sosyalista nga transpormasyon sang agrikultura ang lubos nga magahilway sa masa nga mangunguma kag mamumugon sa uma halin sa kapurauton, atrasado nga kahimtangan kag pagpanghimulos.

Daku kag makasaysayan nga pagsulong para sa kaumhan ang pagpukan sang gahum nga pyudal sang sahi nga agalon nga mayduta kag malubad ang problema sa duta. Apang samtang nagapabilin ang gagmayan kag separado nga pagpanguma, magapabilin nga atrasado ang produksyon, kag indi malaparan nga magamit ang moderno nga makinarya kag teknolohiya sa pagpanguma. Kon waay sang sosyalismo, ang mga gagmay nga mangunguma paga-ipton kag pagahukhukon sang kapital tubtob nga ang pagapilian nila amo ang mag-uyat sa duta nila kag

antuson ang kadungan nga kakulangon, ukon ibaligya ang ila nga duta kag mangin mga mamumugon.

Sa idalum sang sosyalismo, makonsentrar ang gagmay kag pugtak-pugtak nga duta kag kagamitan sa pagpanguma base sa kolektibo nga pagpanag-iyá. Ululupod nga magtrabaho, magpauswag sa produksyon kag maka-benepisyo ang mga mangunguma kag mamumugon sa uma. Dalagkuan nga magamit ang mga moderno nga makinarya kag teknolohiya sa pagpanguma, madasig nga mapabugana ang ani, mapataas ang pangabuhian sang masa nga taga-uma, kag maagum sang kaumhan ang mga bugay sang moderno nga teknolohiya sa lain-lain nga patag sang pagpangabuhi.

Sa rebolusyong sosyalista nga paga-umpisahan matapos magdaog ang demokratiko nga rebolusyon sang banwa, yabi nga katungdanan ang sosyalista nga transpormasyon sang agrikultura. Ang madasig nga pag-uswag sang agrikultura desaysibo sa pag-uswag sang bilog sosyalista nga ekonomiya.

Igapatuman ang sosyalista nga transpormasyon sang agrikultura paagi sa pagkumbinsi sa gagmay nga mangunguma. Diri pinakamalahalon ang pagkumbinsi paagi sa pagpakita, sa aktwal nga praktika, sang dalagku nga bentaha sang sosyalismo sa agrikultura. Kinahanglan man sang pasensyuso nga edukasyon kag suporta sang estado sa kolektibo nga pagpanguma. Pagahimuon ang kolektibisasyon sang agrikultura base sa boluntaryo nga pagpasakup sang masa nga mangunguma kag mamumugon sa uma, kag sa pamaagi nga hulu-halintang halin sa simple nga kooperasyon.

MGA TALAMDAN:

- 1) Marx, **SUHOL, PRESYO KAG GANANSYA**
- 2) Engels, **SOSYALISMO, SIYENTIPIKO KAG
UTOPYAN**
- 3) Lenin, **SI MARX, ENGELS KAG MARXISMO**
- 4) Amado Guerrero, **KATILINGBAN KAG
REBOLUSYONG PILIPINO**
- 5) Sison, Jose Ma., *"Nahanungod sa Moda
sang Produksyon"*